

Jak s demokracií v armádě?

Ve všech podkladových materiálech a řadě příspěvků naší konference se ukazuje, kolik otázek, problémů a návrhů zůstalo nevyřešených a vysloveně ignorovaných. Nikdo dodnes nemá dostatek sil přinutit velení armády, aby k nim přihlíželo, je respektovalo, nebo alespoň je při svém rozhodování bralo v úvahu.

Tato situace se netýká jen MNO. Prohlíná vztahy mezi veliteli a politickými organizacemi od shora do nejnižších velitelských stupňů.

Míra respektování jednoho partnera druhým, zvláště pak vztah velitele vůči organizaci je závislý především na individualitě, na síle subjektu každého z partnerů.

Právě proto pak dostává ve většině případů vztah mezi těmito prvky charakter mocenského střetnutí. V tomto střetnutí získává vrch ten, kdo má pevnější pozici, kdo je vůči tomu druhému silnější.

A protože celý dosavadní systém byl postaven na funkci aparátu, měl proto zpravidla i dominující pozici představitel aparátu, ať to byl politický pracovník či velitel. Tak byly popřeny závažné Leninovy myšlenky vyslovené v díle „Stát a revoluce“ o ovládnutí aparátu a odborníků v tomto aparátu osvobozenou socialistickou společností a v praxi převedeny v pravý opak, ve vládu aparátu nad společností.

V armádě pak žonglování mezi požadavkem nedílné velitelské pravomoci plně převzatého z aparátu buržoazní armády, jež byla na něm jako nástroj třídního nátlaku od začátku budována a mezi požadavkem socialistické demokracie, vedlo k nastolení falešných, pseudodemokratických vztahů, jejichž důsledky všichni známe.

Odstranění těchto deformací vidím v jediném řešení — v plném uplatnění Leni-

novy teze o „ozbrojeném lidu“, jako nositeli moci.

„Ozbrojený lid“ — dnešní armáda a ozbrojené síly vůbec, představují především ti, kteří do ní každoročně nastupují k výkonu služby, kteří v ní pracují jako odborníci — profesionálové, ji řídí z pověření společnosti a ti, kteří jsou v občanském životě povinni kdykoli do ní nastoupit, rozhodne-li tak společnost.

Chceme-li vážně začít uplatňovat socialistickou, vpravdě leninskou demokratickou linii organizace armády, musíme dovolit, aby se tento „ozbrojený lid“ podílel na řízení armády, aby spolurozhodoval o zásadních otázkách její organizace a výstavby.

Myslím si, že není povolanejšího orgánu k realizaci tohoto principu, než jsou stranické a mládežnické organizace na všech stupních armádní soustavy.

Soustřeďuje v sobě převážnou většinu progresivních, odborně vzdělaných, politicky angažovaných občanů pracujících ve všech oblastech armádního života.

Plénium těchto organizací představuje proto v plné míře opravdu „ozbrojený lid“ tak, jak ho měl na mysli Lenin, představuje ty, kterým plným právem patří právo kontroly a vyjádření se k práci velitelů a řídicích orgánů vůbec.

Dosavadní vymezení funkce těchto organizací z nich nedělá rovnoprávné partnery velitelů a řídicích orgánů. Vyplývá to především z omezení práva kritiky a naprostého potlačení práva kontroly služební činnosti velitelů a řídicích orgánů. Tím byly a jsou odsouzeny tyto organizace hrát roli zabezpečovatelů linie, vytyčené jednotlivci bez ohledu na názory jejich kolektivů.

K tomu vedla především obava z navržené nedílné velitelské pravomoci a naru-

šení autority jedné osoby, povyšované tak a priori na jediného důvěryhodného činitele vůči masě podřízených, kteří stejně apriorně dostávají punc osob, u nichž není možné věřit v jejich čestné úmysly.

Co však je autorita velitelské pravomoci, z čeho vyplývá, v takové společenské organizaci jako je armáda? Z dané literatury zákona nebo vědomí, že člověk pověřený funkcí s velitelskou pravomocí pracuje a plní tuto funkci opravdu se souhlasem všech?

Ještě nikdo svoji autoritu neupevnil potlačením názorů druhých. Tím jenom dokáže vršit další chyby již spáchané. Taková autorita stojí na hliněných nohách a je potlačenou opozicí tím více podrývána, čím více je opozice umlčována.

Taková autorita je jen prázdným slovem — o tom nás přesvědčil pád řady nedávných autorit.

A kolik takových prázdných autorit jsme měli a máme v armádě od míst nejvyšších až po nejnižší, není třeba rozebírat.

Právě nerespektování názorů pracovníků kolektivů na práci jejich vedoucích a naopak, plné uplatnění subjektivních názorů vedlo k prosazení takových zásad, kdy šanci na úspěch měli především lidé bez vlastních názorů, horliví vykonavatelé vůle vyšších, přítelčkové, malé kulaty, často s malými osobními vlastnostmi.

Zářným příkladem je případ Šejny.

A každý z nás zná případy další o jiných osobách, a to na všech úrovních. Je možné očekávat, že snad tito lidé povedou a zaručí skutečnou demokratizaci v naší armádě? Je sami sobě podřezou větev, na které sedí?

Všichni víme, že ne.

Jejich vzestup byl spojen s existencí odhaleného a poraženého systému. Oni tento systém tvořili a upevňovali — ten nevznikl sám od sebe.

Proto jsem přesvědčen, že skutečně uplatnění demokratických principů může přinést jen prosazení úplného práva otevřené kritiky a kontroly jednání všech řídicích orgánů takovou organizací, která bude reprezentantem všech, kdo v armádě pracují.

Jsem si vědom, že tímto požadavkem zasahují největší tabu naší armády. Uplatnění takové míry demokracie, jakou maxi-

málně dovolí vlastní funkce armády, může vytvořit takové podmínky, v nichž se změní dosavadní pasivní (trpný) postoj masy vojáků k výkonu služby v tolik žádaný vztah aktivní spolupráce právě proto, že se budou cítit spolutvárci při budování silné a moderní armády.

Nedílnou velitelskou pravomoc — ta však tímto právem nemusí být nijak dotčena. Kromě toho její dosud prosazované pojetí je zcela poplatné dávno prošlé etapě industriální a ještě lépe feudální epochy, kdy jednotlivec stačil postihnout všechny jevy, jež v řízení soustavně probíhají. Dnešní složitá soustava armády představuje tak komplikovaný systém s takovou spoustou vazeb mezi relativně nezávislými podstystemy objektivně existujícími, že jak je vidět na výsledcích tolik kritizovaného Modelu — je opravdu nereálná.

Je čas vypracovat a uplatnit v samostatném systému velení nový princip nepřímého řízení s rozdělením pravomoci na ty, kteří opravdu řídí své vysoce specializované, víceméně samostatné úseky.

V takovém systému pak princip společenské kontroly najde tím větší oprávnění. Nemohu zde snést další argumenty pro krátkost času, ale ověřil jsem si realitu této myšlenky v diskusích s příslušníky našeho ústavu (VÚ 401).

Ernst Fischer na naší adresu říká:

Z této proměny může vzjet něco, co zatím bylo jen přání, jen beztvárná možnost: komunismus bez deformace, socialistická společnost, v níž svoboda všech zaručuje svobodu jednotlivce.

Takovou máme šanci i my, komunisté v armádě. Mohli bychom poprvé, co armáda existuje, přistoupit k vytvoření takové armády, která bude skutečně lidová, která se skutečně může stát nositelkou Leninovy idee „ozbrojeného lidu“.

Vím, že při prvé úvaze se tato idea zdá nerealizovatelná. Ano, třeba i absurdní.

Naše národy, a to není skutečně prázdné heslo, mají i v této oblasti své demokratické vzory. Právě nejsvětější stránky našich dějin psal náš lid tenkrát, kdy se svobodně, samostatně rozhodl chopit se zbraní pro myšlenky a ideály, které svobodně přijal za své.

Neodmítněme žádnou možnost, hledejme usilovně cesty. I v tak centralizovaném systému jako je armáda je můžeme najít, o tom jsem pevně přesvědčen.